

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOSOFICKÁ FAKULTA

Katedra slavistiky
Sekce polské filologie

Studijní rok 2010/2011

Bakalářská diplomová práce

**Terminologická báze a tematické pracovní listy pro
inovaci výuky překladu a tlumočení (Gastronomie)**

**Baza terminów i tematyczne karty pracy dla inowacji
nauki przekładu i tłumaczeń (Gastronomia)**

**Terminological base and thematic worksheets for
innovation of the translation and interpretation education
(Gastronomy)**

Michaela Vokřálová

Studijní program: Prezenční bakalářské studium

Studijní obor: Polština se zaměřením na hospodářsko-právní a turistickou oblast

Vedoucí práce:
Mgr. Iveta Výrková

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a
použila jen uvedené bibliografické a elektronické zdroje.

Olomouc 4. května 2011

.....
Podpis

Děkuji Mgr. Ivetě Vyrkové za odborné vedení bakalářské práce, její pomoc a trpělivost.

Dále děkuji Dr. Michału Hanczakowskiemu za cenné rady při zpracování této bakalářské práce.

Obsah:

1. ÚVOD	5
2. Pracovní listy	7
3. Slovníková část	8
4. Původ jazyka	9
5. Přejatá slova a cizí slovotvorné prostředky	9
5.1 Vliv jazyků na polštinu	10
5.1.1 Přejatá slova v oblasti gastronomie – polská část.....	11
5.2 Vliv jazyků na češtinu	12
5.2.1 Přejatá slova v oblasti gastronomie – česká část	13
5.2.2 Porovnání přejatých slov v gastronomii.....	13
6. Genetická a typologická podobnost slov	14
6.1 Genetická podobnost – konkrétní příklady.....	14
6.2 Genetická podobnost – teorie	14
6.3 Typologická podobnost slov – teorie	15
7. Původ zrádných slov	15
7.1 Zrádná slova – obecně.....	16
7.2 Zrádná slova- konkrétní příklady	16
8. Frazeologie a idiomatika	19
8.1 Frazeologismy stejné nebo podobné v češtině a polštině.....	20
8.1.1 Ekvivalentní frazeologismy obsahující slova z oboru gastronomie.....	20
9. Pracovní listy	23
10. Stručný slovník	41
11. Závěr	46
Bibliografie	50

1. ÚVOD

Na začátku, kdy jsem si vybírala téma své bakalářské práce, mne na první pohled zaujalo téma „gastronomie“. Přeci jenom bez ní by nebyl život takovým potěšením. O gastronomii se zajímá mnoho lidí včetně mne. Mám ráda speciality národních kuchyní, jako je italská, mexická, a především polská kuchyně mne velmi zaujala. Tedy výběr tématu byl pro mne jednoznačný. Myslím si a zároveň doufám, že studenty a ostatní čtenáře by mohla má práce v této oblasti obohatit.

Práce obsahuje tři části. První je teoretická, druhá obsahuje pracovní listy a třetí část je slovníková.

V teoretické části jsem se zaměřila na jazykový výzkum. Analýzu provádím na základě dostupných zdrojů, především pak z literatury od Teresy Zofie Orłós a Edvarda Lotka. Jejich teoretické poznatky jsem ověřila na praktických příkladech terminologie z oblasti gastronomie. Ve slovníkové části jsem se zaměřila na podrobnou analýzu 200 lexémů také z oblasti gastronomie.

Jedním z hlavních cílů této analýzy je pochopení překladatelských problémů mezi českým a polským jazykem. Abych tuto problematiku co nejlépe vysvětlila, musela jsem se nejprve zabývat původem obou jazyků, jaké jazyky měly největší vliv na jejich současnou podobu apod. V této kapitole jsem nejčastěji čerpala z literatury Edvarda Lotka. Dále jsem zkoumala, z jakých jazyků polština a čeština nejvíce přejímaly lexémy, popřípadě celé jejich skupiny. Výzkumem jsem zjistila, kterým jazykem byly v historii více ovlivňovány, a který má ve své slovní zásobě více přejatých slov. Následně jsem porovnávala, zda se můj výsledek neliší od dostupných teoretických poznatků. Závěrem této kapitoly je procentuální výsledek počtu přejatých slov z celkového počtu lexémů v gastronomické oblasti.

Následně v první teoretické části zkoumám genetickou, vývojovou a typologickou podobnost obou jazyků. Zde také nejčastěji čerpám z publikací Edvarda Lotka. V případě porovnávání genetické příbuznosti uvádím konkrétní příklady pro lepší pochopení daného problému a zároveň se snažím vysvětlit důvody, proč jsou si oba jazyky geneticky podobné. Dále se věnuji strukturální podobě jazyků, tedy jejich typologii.

Důležitou kapitolou mé bakalářské práce jsou zrádná slova, a to především díky předkladatelským a tlumočnickým problémům, které tyto slova způsobují. Nejprve o této problematice hovořím abstraktně, a následně převádím teorii do praktických příkladů zrádných výrazů spolu s vysvětlením, co daný výraz znamená v češtině a co v polštině.

Na konci první části se věnuji frazeologismům. Jak tomu je v předešlé kapitole, tak i zde hovořím nejdříve na teoretické úrovni a následně uvádím několik frazeologismů, jak polských tak českých, obsahující výrazy z gastronomické oblasti.

Druhou částí jsou pracovní listy. Obsahují několik textů o gastronomii obecně, a následně o polské a české. Z těchto textů jsem vybrala přibližně 80 výrazů a uvedla je do stručného slovníku. Ten slouží pro zlepšení slovní zásoby a ke zjednodušení překladu polských textů. Poslední částí jsou cvičení a úkoly, které zadávám studentům s cílem zlepšit jejich mluvený projev v cizím jazyce a naučit je práci s textem.

V další části, za pracovními listy, se nachází stručný polsko-český slovník s 200 výrazy. Vybírala jsem lexémy, které jsou, dle mého názoru, nejčastěji používané v gastronomii a stravování při každodenním životě. V příloze na CD-ROMu je uložen tento slovník vytvořený v programu „Acces“. Zde jsou uvedeny doplňující informace o lexémech, jako např. chronologický a stylistický kvalifikátor, definice hesla v obou jazycích či slovní spojení a užití výrazu ve větě.

Chtěla bych, aby tato práce pomohla studentům polonistiky ve zlepšení jejich znalostí polštiny, a aby je vědomostně obohatila. V neposlední řadě je také mým cílem snaha o inovaci výuky tlumočení a překladu, popřípadě také hodin polské konverzace.

2. Pracovní listy

Druhá část mé bakalářské práce, pracovní listy, je určena především pro začínající studenty polonistiky, kteří si chtějí prohloubit slovní zásobu v oblasti gastronomie, a zároveň je tato oblast zajímavá. Práci bych ráda věnovala i těm, kterým se polský jazyk líbí, mají k němu pozitivní vztah a v budoucnu by rádi navštívili Polsko a ochutnali tamější kuchyni, ovšem naráží na absenci slovníku s touto terminologií. Na druhou stranu si myslím, že i Poláci by se z první části mohli něco dovědět o českých specialitách, naší klasické tradiční kuchyni a celosvětově proslulém českém pivu, a tyto informace by pak mohli využít při návštěvě naší republiky.

Přála bych si, aby texty z pracovních listů mohly sloužit jako průvodce v polské a české gastronomii - ty jsem hledala především na internetu a v kuchařských knihách. Vybírala jsem pouze články, které jsou, podle mne, pro čtenáře nejvíce atraktivní a zajímavé. Snažila jsem se použít takové texty, ze kterých by si student mohl nejvíce zapamatovat a zároveň nejsou extrémně složité na překlad a pochopení.

V úvodu se nachází stručný slovník obsahující zhruba 80 výrazů. Ty čtenář v průběhu čtení objevuje v člancích. Slovník mu má pomoci pochopit text a následně i usnadnit plnění cvičení a úkolů. Slovník by měl sloužit k prohloubení slovní zásoby především v polské ale i české gastronomii. Objevuje se zde i několik zrádných slov, kterým jsem se podrobněji věnovala v teoretické části jazykového výzkumu.

Cvičení, o kterých jsem již mluvila v předešlém odstavci, jsou uvedena vždy až na konci textu u konkrétního tématu. Snažila jsem se tuto část udělat pro čtenáře zajímavou, nalezneme tedy zde úkoly typu „přetlumočte“ a „přeložte“, „diskutujte“, „charakterizujte“ atd. Tyto úkoly jsem vytvořila se záměrem, aby studenti řekli svůj vlastní názor, nebáli se v hodinách mluvit a prakticky si tak procvičovali svůj mluvený projev a konverzačně se rozvíjeli. Při studiu jazyka je, dle mého názoru, velmi důležité mluvit již od začátku. Kromě úkolů, které jsou určeny pro debatu, jsem vymyslela i cvičení typu spojování, doplňování, „vyber z možností tu správnou odpověď“, nebo například utvoření zdvořiliny ke gastronomickým výrazům. U těchto úkolů je důležitá práce s textem. Aby studenti správně odpověděli na otázku, nebo správně vyplnili cvičení, musí nejprve pochopit text, ze kterého úkol vychází.

Poslední složkou pracovních listů jsou fotografie polských specialit, které jsem pořídila na studijním pobytu v Krakově. Slouží čtenáři pro představu, jak dané jídlo, popsané v textu, vypadá. K fotografiím patří cvičení, ve kterých má přiřadit název polské speciality ke správné fotografii.

Tyto listy by měly pomoci zlepšit a zjednodušit osvojení si jazyka, především prohloubit slovní zásobu v této oblasti. Přála bych si, aby má práce dobře posloužila jako vzor pro vytvoření didaktického materiálu. Jsem si samozřejmě vědoma toho, že má znalost polského jazyka není na úrovni rodilého mluvčího. Ale na druhou stranu jsem zde uvedla cvičení, která by mě osobně v hodinách překladu a tlumočení zaujala a motivovala ke studiu terminologie z oblasti gastronomie.

3. Slovníková část

Další část mé práce tvoří slovník obsahující výrazy z oblasti gastronomie. Je jich tam celkem 200. Snažila jsem se vybírat nejčastěji používaná slova z každodenního života, které mi přišly nejdůležitější pro znalost této oblasti. Pro výběr lexémů jsem používala české i polské kuchařské knihy v tištěné podobě, ale především jsem hledala na internetu. Také jsem při svém pobytu v Polsku nafotila nespočetné množství jídelních lístků, abych zjistila, která polská národní jídla jsou nejčastější a nejoblíbenější. Gastronomie má bohatou terminologii, proto bylo pro mne snadné najít 200 výrazů. Následně jsem narazila na problém při výběru výrazů, kde bylo těžké určit, které jsou více důležité a které méně.

Po dokončení výběru lexémů jsem k nim začala hledat polské ekvivalenty. Většinou zde také nenastal žádný problém. Když určitá polská specialita neměla svůj ekvivalent v jazyce českém, název jsem opsala. Jako například u „surówki“, „faworku“ nebo „gołąbku“, kde jsem použila definici „zelný závitok s masovou směsí“, jelikož jednoslovný, popřípadě dvouslovný výraz k tomuto slovu v češtině neexistuje.

Dále jsou ve slovníku ke každému lexému uvedeny dvě definice. První je polská a druhá česká. Polské definice jsem nejčastěji hledala v *Uniwersalnym słowniku języka polskiego* pod redakcí Stanisława Dubisze, který má celkem čtyři části. Našla jsem zde definice ke všem slovům, které jsem potřebovala, včetně informace o jejich původu (což jsem následně zkoumala v jazykové analýze teoretické části).

U českých slovníků to bylo pro mne složitější. Je těžké definovat, který slovník jsem používala nejčastěji, jelikož ani v jednom jsem nenašla vše, co jsem potřebovala. Pravděpodobně to bylo způsobeno i tím, že slovníky byly většinou staršího vydání, a tak jsem musela velmi často hledat například ve *Slovníku neologismů 1 a 2* od O. Martinové z roku 1998 a 2004. Mimo to jsem pátrala po definicích také v osmisvazkovém *Slovníku spisovného jazyka českého* z roku 1989, a také podstatnou část výrazů jsem našla ve *Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost* od Filipce, Daneše, Machače a Mejstříka vydanou v roce 2003. V neposlední řadě ještě zmiňuji *Nový akademický slovník cizích slov* od Jiřího Krause z roku 2005.

4. Původ jazyka

Polština, stejně jako čeština, patří do skupiny indoevropských jazyků, která se dále dělí na pobaltskou skupinu, ze které vedou dvě ramena – baltské jazyky a slovanské. Čeština a polština náleží do slovanských jazyků západních. Tudíž mají stejný původ, a proto jsou si oba jazyky v mnohém podobné. Slovanské jazyky mají svůj charakteristický rys, jsou to měkčené, tzv. patalizované, souhlásky. Dále jsou charakteristické tím, že si zachovávají tradici a ohebnost - flexi. Podstatná jména těchto jazyků mají okolo šesti tvarů, jejich slovesa se rozdělují podle vidů. Většinou mají obtížnou výslovnost, zejména pro osoby nepatřící do skupiny hovořící indoevropským jazykem. To je způsobeno shlukem souhlásek, které jsou doplněny dalšími neobvyklými jazykovými jevy, jako je v češtině například „ř“ ve slově „řepa“ (drnčivá alveolára), nebo „ł“ ve slově „ławka“ (klouzavá labiovelára).

5. Přejatá slova a cizí slovtvorné prostředky

Podle Edvarda Lotka je pro český jazyk charakteristické tvoření nových výrazů, zejména odvozováním z domácích základů (viz Lotko, E., *Čeština a polština v překladatelské a tlumočnické praxi*, str. 75, Ostrava 1986). Tak od existujících slov *těsto*, *číšník*, *celer* vznikla slova jako *těstoviny*, *číšnice*, *celerový*. Dle slov Lotka, má a měla polština větší schopnosti přejímat hotová pojmenování z jazyků cizích. Zejména se jednalo o slova latinského a řeckého původu, ale také o slova

francouzská. V současné době se v polštině objevuje velký počet anglicismů (viz Lotko, E., *Čeština a polština v překladatelské a tlumočnické praxi*, str. 76, Ostrava 1986). K výše uvedeným českým slovům má polština cizí ekvivalenty: *těstoviny - makaron, číšnice – kelnerka, celerový – selerowy*. „Vytváří tak mezi našimi jazyky známý protiklad popisnosti (slovotvorné motivovanosti) a tento protiklad lze opět zahrnout pod širší antonimii uzavřenosti a otevřenosti jazykových systémů.“ (Lotko, E., 1986: 76)

Čeština tvoří od jednoho slovotvorného základu velmi rozvinuté slovotvorné řady, a to díky velkým odvozovacím možnostem. Když má slovo stejný kořen, tedy totožný základ, všechny lexikální jednotky se sdružují a vytvářejí společnou tematickou oblast.¹

„Naproti tomu slovní zásoba polštiny obsahuje více nemotivovaných slov, více nerozvinutých, málo početných slovotvorných řad a čeledí a tím vytváří také více představových oblastí. Jinými slovy můžeme říci, že lexikální systém polského jazyka je rozrůzněnější nejen z formálního hlediska (má větší rozrůzněnost slovotvorných základů), ale rovněž z hlediska obsahového (má větší okruh představovaných oblastí).“ (Lotko, E., 1986: 76) Například v češtině výraz *ubrus* má k sobě odvozené slovo *ubrousek*, v polštině je to *obrus* a *servetka*, nikoli *obrusek*, jak by nás mohlo zprvu napadnout.²

Podle Edvarda Lotka je důležité pro překladatelskou praxi vědět, že do polštiny pronikají celé skupiny přejatých slov a nejen samostatná, izolovaná slova cizího původu. Především v poválečném období se slovní výpůjčky velmi snadno slovotvorně dotvářely (viz Lotko, E., *Čeština a polština v překladatelské a tlumočnické praxi*, str. 77, Ostrava 1986).

5.1 Vliv jazyků na polštinu

Největší vliv na vývoj polštiny měl český jazyk v polovině 16. století. Druhý jazyk, který ovlivnil polštinu byla němčina a to zejména ve středověku a dále také v 16. století. Germanismy se objevovaly především v oblasti hospodářství a věcí týkajících se denního života. Čeština naopak pomáhala Polákům v překladech literárních děl, jako je například Bible. Od 16. století čerpala polština také z latiny

---

¹ Lotko, E., *Čeština a polština v překladatelské a tlumočnické praxi*, Ostrava 1986.

² Ibidem.

a italštiny. Bylo to způsobeno i tím, že v Itálii studoval Koperník s Kochanowským a v Polsku se začínali objevovat italští umělci. Začala se zde šířit italská móda a zvyky. Menší vliv pak měla italská kuchyně, která nepřišla na chuť polským předkům. Nejvíce přejatých slov z italské gastronomie je u zeleniny (*karfiol, kalarepa, salata, szpinak, karczochy,...*). Je dokázáno, že v období středověku měla i francouzština vliv na vývoj polštiny, avšak největší rozmach byl zaznamenán v novodobější historii, a to v 19. století. V tomto období k tomuto faktu vedly historické okolnosti, jako byly Napoleonské války. Francouzština tehdy měla největší vliv, výrazů vznikalo po tisících (*sos, szampan, klosz*). Od poloviny 19. století začíná vliv Francie v Polsku slábnout s příchodem 2. světové války a na scéně se objevují opět germanismy s prvky ruského jazyka. V tom samém století se poprvé v polském jazyce ukázaly anglicismy, ale jen velmi zřídka, jelikož Polsko nebylo ve velkém kontaktu s Velkou Británií, jak v politickém rázu, tak ani v hospodářství a kultuře. To se změnilo ve 20. století. V gastronomii vznikaly výrazy jako *grill, hot-dog, keczup, bar* atd.³

5.1.1 Přejatá slova v oblasti gastronomie – polská část

V oblasti gastronomie, jak již bylo řečeno výše, se přejatá slova z jiných jazyků objevují často. Je tomu tak i v polštině. I když ne tak rapidně, jak jsem si zprvu myslela.

Ve svém slovníku mám 200 výrazů. Jejich původ jsem hledala v *Uniwersalnym słowniku języka polskiego*.⁴ 120 z nich pochází z polštiny, což znamená 60 procent. Zbylých 40 procent, tedy 80 slov, má cizí původ. Zřetelně z toho vyplývá, že většina přejatých slov pochází z němčiny. Hovořím o čísle 32 procent. Jako příklady mohu uvést *zupa* z německého *Suppe*, *precel* z německého *Brezel*, *cukier* z *Zucker*, *cebula* z *Zebulle* či *Zibelle*, *gulasz* z *Gulasch* (němčina výraz převzala původně z maďarštiny), *kelner* z *Kellner* či *kotlet* z německého slova *Kotlett*. Další v pořadí je francouzština, ze které vzniklo 19 slov z mého seznamu. Pro příklad: *rolada* z francouzského *roulade*, *deser* z *dessert*, *lemoniada* z *limonade*, *kompot* z *compote*, *majonez* z francouzského *mayonnaise* a mnoho dalších. Samotné slovo *gastronomia* má svůj původ z francouzského výrazu *gastronomie*, ze kterého pak byly odvozeny

---

³ Walczak, B., *Między snobizmem i modą a potrzebami języka czyli o wyrazach obcego pochodzenia w polszczyźnie*, Poznań 1987.

⁴ Dubisz, S. (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, Warszawa 2003.

další slova jako například *gastronom, gastronomik, gastronomiczny*. Třetí jazyk, který měl velký vliv na vznik polských hesel v oblasti gastronomie je italština se slovy *pizza, czekolada, pomidor, cytryna, pomarańcza* nebo *szpinak*. Konkrétně slovo *szpinak*, česky *špenát* má kořeny i v jazyce českém spolu se lexémy *kawa, kucharz* a *ryż*. Většinou jde ovšem o staročestinu, ne o současný český jazyk. Je zajímavé, že jen osm slov z mého seznamu vzniklo z latiny - *burak, cynamon, dieta, herbata, indyk, migdał, olej* a *patelnia*. Ostatní jazyky uvádím podle počtu slov sestupně: angličtina, španělština spolu s řečtinou, maďarštinou a ukrajinštinou a jako poslední je rumunština s jedním výrazem (viz Dubisz, St., *Uniwersalny słownik języka polskiego*, Warszawa 2006).

5.2 Vliv jazyků na češtinu

Podle dr. J. V. Bečky, autora Slovníku synonym a frazeologismů⁵, jsou slova cizího původu velmi početnou složkou slovní zásoby každého jazyka, a to díky hospodářským, kulturním a politickým stykům. Do jazyka pronikají především přímým stykem ze sousedních zemí - čeština je ovlivněna zejména němčinou, a také se sem přejatá slova dostávají přes cizince, kteří se do země přistěhují (přítomnost cizích vojsk, italští umělci v Čechách apod.).

V minulosti žil český národ obklopen nebo smíšen s německy mluvícím obyvatelstvem. Například Praha a Brno byly až do 19. století v podstatě německými městy, což zanechalo stopy v češtině, do které se promítaly germanismy. „Obecná čeština projevuje výraznou tendenci k nadbytečnému užívání ukazovacích zájmen ve jmenných slovních spojeních, což se někdy připisuje podvědomému napodobování – kořenícímu v minulosti – německého určitého členu.“ (Price G., 1998: 69) V průběhu národního obrození čerpala čeština z polštiny a ruštiny. Později měly na češtinu vliv sovětismy. Následně, na počátku 20. století, se v češtině začaly objevovat anglicismy (především v obchodu a u sportu), byly ovšem často přejímány z němčiny. Dalším vývojem čerpal jazyk z francouzštiny, italštiny, řečtiny a latiny. Slovenština ovlivnila češtinu poměrně málo.⁶

---

⁵ Bečka, J. V., *Slovník synonym a frazeologismů* Praha 1977.

⁶ Price G., *Encyklopedie jazyků Evropy*, Praha 2002.

5.2.1 Přejatá slova v oblasti gastronomie – česká část

Zkoumáním českých výrazů ve svém slovníku jsem došla k následujícím výsledkům: nadpoloviční většina - 61 procent, tedy 122 slov, nemá kořeny v cizím původu. Což je skoro stejné jako v jazyce polském. Zbylých 39 procent pochází z cizího jazyka. Budeme-li se bavit konkrétně, tak 24 procent slov pochází z němčiny, pro příklad: *cibule, cukr, fazole, preclík, hrozinka, talíř, dort, knedlík, šunka, mandle* a další. Druhým a třetím v pořadí jsou jazyky francouzština a latina, u obou jazyků je shodný počet přejatých slov, to je dvanáct. Z francouzštiny například *dezert, filé, marináda, omeleta, žampion, roláda, menu, limonáda* a další, z latiny *dieta, produkt, rýže, kmín, petržel, olej, špenát* atd. Další jazyk, který měl velký vliv na slova z mého slovníku v oblasti gastronomie, je italština s deseti výrazy (*citrón, zázvor, pizza, pomeranč, salám, meloun, celer, ...*). Anglicismy jsou u sedmi případů – *bar, grill, grog, punč, rum, koktejl* a *shaker*. V neposlední řadě jsem našla slova z portugalské jazyky jako: *ananas, káva, kokos* a *vanilka*. Stejný počet je u ruštiny: *treska, čaj, příbor, vodka*. Z maďarštiny pocházejí dva výrazy – *guláš* a *paprika*, a po jednom slově z arabštiny (*rybíz*), slovenštiny (*palačinka*) a bulharštiny (*jogurt*). Výraz *brambora* pochází ze zeměpisného názvu.

5.2.2 Porovnání přejatých slov v gastronomii

Když porovnáme přejatá slova u obou zkoumaných jazyků, tak je jejich počet přibližně stejný (polština má o dvě přejatá slova více). Oba jazyky nejvíce čerpaly z němčiny, polština ovšem více – 32 procent, oproti češtině s 24 procenty. Druhý jazyk v pořadí je také totožný, jedná se o francouzštinu, kde má opět polština o sedm výrazů více. Latina se v české slovní zásobě v oblasti gastronomie objevuje častěji než v polštině. Opačně je tomu u angličtiny. Anglicismy jsou více užívané v češtině, kde jsem našla sedm slov, v polštině je toto číslo nižší.

Tyto výsledky jsou zhotoveny pouze z malého okruhu slov, nejde tedy říci, že se jedná o směrodatné výsledky. Ovšem můj praktický výzkum potvrzuje fakt z dostupných zdrojů o přejímání z cizích jazyků, o kterém jsem mluvila výše.

6. Genetická a typologická podobnost slov

Jak jsem již uvedla, čeština s polštinou jsou si velmi blízké - jak po genetické stránce (původ ze staroslověnštiny), tak i typologicky.

Nejdříve tedy ještě něco málo k podobnosti genetické. Podle publikace *Čeština a polština v překladatelské a tlumočnické praxi* od Edvarda Lotka, se projevuje především ve slovní zásobě obou jazyků. Nacházíme mnoho slov shodných, stejných, někdy jsou obměnné pouze hláskově nebo slovtvorně.⁷

6.1 Genetická podobnost – konkrétní příklady

Při bližším zkoumání jsem došla k závěru, že každé druhé slovo z mého slovníku má podobnost s druhým jazykem. Mezi absolutně shodná slova patří například *ananas, bar, dieta, kokos, jogurt, ocet, ryba, rum, makrela, malina*. Minimální rozdíl, který není slyšet, ale je pouze vidět při psané formě slova, najdeme u: *pivo – piwo, sůl – sól, nůž – nóż, kuchař – kucharz, ořech – orzech* atd. Rozdíl také můžeme nalézt v délce nad samohláskou a to u výrazů: *chléb – chleb, káva – kawa, mlsa – misa, mléko – mleko, perník – pernik, vodka – wódka* apod. Většina geneticky příbuzných slov se ovšem liší hláskově nebo jsou slovtvorně obměnná: *restaurace – restauracja, rýže – ryż, pepř – pieprz, celer – seler, limonáda – lemoniada, mouka – mąka, losos – losoś, těsto – ciasto, česnek – czosnek* a mnoho dalších.

6.2 Genetická podobnost – teorie

Podle E. Lotka se v gramatice, ve větné skladbě a při ohýbání slov, objevuje mnoho shod, které vyplývají z genetické, vývojové příbuznosti (viz Lotko, E., *Polština a čeština v překladatelské a tlumočnické praxi*, Ostrava 1986). „Zevrubnější srovnání však ukazuje, že mezi češtinou a polštinou existuje rovněž dost strukturních rozdílů, které mohou působit jisté potíže nejen v překladatelsko-tlumočnické a didaktické praxi, ale ve vzájemné komunikaci vůbec.“ (Lotko, E., 1986: 35) Rodilému Polákovi dělají například problémy odvozeniny – tzv. syntetismy, které jsou často používané v české mluvě. Polština, naopak od češtiny, nemá tak bohatě

rozvinuté odvozování. Jak uvádí Lotko, často používá slova cizího původu nebo analytická pojmenování (viz Lotko, E., *Polština a čeština v překladatelské a tlumočnické praxi*, str. 35 Ostrava 1986). „Na druhé straně český mluvčí, který užívá polštiny, si dost těžko zvyká na jmenné způsoby vyjadřování, na různé, pro polštinu tak typické konstrukce, v nichž je oslabena úloha osobních slovesných tvarů, např. na časté užívání přechodníků, infinitivních vazeb a vazeb s podstatným jménem slovesným.“ (Lotko, E., 1986: 35)

6.3 Typologická podobnost slov – teorie

Jazyková typologie se zabývá strukturálními vlastnostmi jazyků. Charakterizuje je a klasifikuje na základě společných a vzájemně se podmiňujících rysů. Tyto vlastnosti tvoří tzv. jazykový typ, což se dá vysvětlit jako vlastnost, jev, který se v daném typu objevuje nejčastěji.⁸ V knize *Čeština a polština pro překladatelskou a tlumočnickou praxi* hovoří Edvard Lotko a tom, že polština spolu s češtinou patří do flexivního, ohebného typu. Do této skupiny také náleží ostatní slovanské jazyky (s výjimkou makedonštiny a bulharštiny). Ovšem míra ohebnosti českého a polského jazyka se liší. Spisovná čeština je totiž ze všech slovanských jazyků nejvíce flexivní, oproti tomu polština se poměrně zřetelně od tohoto typu odchyluje a má prvky v syntaktické a lexikální rovině.

7. Původ zrádných slov

Důvod, proč vznikaly zrádná slova v češtině a polštině, je ten, že čeština v době, kdy se vyvíjela, především tedy v průběhu 19. století, přejímala mnoho slov z jazyka polského. Ne jinak tomu bylo i v druhém jazyce, kde je velké množství slov původu českého. Ovšem tyto slovní výpůjčky ne vždy, podle Edvarda Lotka, vedly k tomu, aby se oba jazyky sblížily, jako tomu bylo například u polských slovních výpůjček *kuchař*, *makovec* (pol. *kucharz*, *makowiec*). Ostatní výpůjčky se mohly dále samostatně vyvíjet, a tedy se jejich význam v obou jazycích změnil. U těchto slov se význam změnil zcela nebo jen částečně.

---

⁸ Lotko, E., *Čeština a polština v překladatelské a tlumočnické praxi*, Ostrava 1986.

7.1 Zrádná slova – obecně

V oblasti gastronomie, a nejen zde, se často objevují tzv. zrádná slova, v polštině se tomuto jevu říká „falszywi przyjaciele tłumacza“, které do češtiny překládáme jako „falešní přátelé překladatele“. Jedná se o lexikální jednotky, výrazy, které jsou po formální stránce stejné nebo minimálně podobné, ale mají jiný význam, nebo jsou odlišné stylově. Lotko ve své knize *Zrádná slova v češtině a polštině* říká, že se velké množství zrádných slov objevuje v polštině a češtině, a to z důvodu, že oba jazyky jsou si geneticky blízké. Tato slova v sobě skrývají určité nebezpečí v jejich překladu a tlumočení.⁹ Toto tvrzení mohu dokázat na konkrétních vzorech, které jsem objevila ve své práci.

7.2 Zrádná slova- konkrétní příklady

Jako příklad uvedu výrazy, které se velmi často objevují u obou jazyků, stejně nebo podobně vypadají, ale jejich význam je odlišný. *Vůně* – polsky *zapach* – např. *Lubię zapach bzu.*, ale v češtině slovo *zápach* znamená pravý opak, např. – *zápach, smrad zkažených vajec* – jedná se tedy o nepříjemnou vůni, pach, puch. Stejný problém je u výrazu *czerstwy*. Nezkoušený překladatel by na první pohled převedl slovo do češtiny jako *čerstvý*, ovšem to by se uvedl v omyl. *Czerstwy* totiž má význam něčeho suchého, tvrdého a starého. Pro čerstvou věc se v polštině používá výraz *świeży* – např. *Mamy świeży chleb*. Dalším lexémem, který stejně zní i naprosto totožně vypadá, je výraz *sok*, kdy v polštině se jedná o šťávu – např. *Lubi sok wiśniowy.*, ovšem budeme-li o stejném slově mluvit v češtině, pak jde o soupeře, protivníka či rivala (v polštině je synonymum výraz *rywal* – např. *Uzyskal zwycięstwo nad swoim rywalem*). Zájezdní hostinec, polsky *zajazd*, má k sobě také v češtině zrádné slovo, a to *zájezd*. Ovšem český *zájezd* má zcela jiný význam – jedná se o výpravu za účelem cesty. *Zajazd* je druh hotelu nebo hostince, který bývá zpravidla u silnice, např. *Zatrzymamy się w zajazdzie na obiad*. Další příkladem je *hostina* a *gościna*. Polské slovo znamená pohostinství, ale jako první význam je v *Uniwersalnym słowniku języka polskiego* pod red. Stanisława Dubisze uvedeno: „*wizyta, odwiedziny połączone z poczęstunkiem*“ - tedy návštěva. *Hostina* v češtině představuje slavnostní hodování s bohatým jídlem. Pro polský výraz s významem

---

⁹ Lotko E., *Zrádná slova v češtině a polštině*, Olomouc 1992.

české hostiny se používá slovo *wesele*, nebo řidčeji používané *weselisko* – *Wyprawili ucztę weselną*. Česká *jahoda* a polská *jagoda*. Myslím si, že tyto podobné výrazy dělají problém většině Čechů studující polštinu. Význam české *jahody* je červený dužnatý chutný plod jahodníku¹⁰, polsky se *jahoda* řekne *truskawka*, nikoli *jagoda*. *Jagoda* má význam: „krzewinka, rzadziej krzew lub małe drzewo, o liściach zimotrwałych lub opadających, kwiaty zwykle dzwonkowate i owoce- jagody, rosnące na półkuli północnej, owoc tej rośliny“¹¹, tedy *borůvka*, nebo se pak může jednat o bobule, například jeřabiny, což je „niewielki okrągły owoc (kulki) z miękkim miąższem“. (Orłosz, T. Z., 2003:70) Avšak v Krakově a jeho okolí se objevuje i výraz *borówki* se stejným významem jako je v češtině. Ve Varšavě a okolí se *borůvkám* říká *czarne jagody* nebo jen *jagody*. Pro *lesní jahodu* se používá výraz *poziomka*. *Kapusta* a *kapusta* – slova, co stejně znějí, totožně vypadají, ale jejich význam je jiný. Polská *kapusta* má totiž v české mluvě význam *zelí*. Pro lepší pochopení uvedu příklad ve slovních spojeních: *kiszona kapusta* znamená to samé jako *kyselé zelí*. Když mluvíme o *kotletě* v Čechách, máme na mysli například vepřovou. Stejně to mají i v Polsku – *kotlet schabowy*, ale druhý význam polského *kotlet* je: „potrawa z uformowanego w plaster mięsa mielonego“¹² tedy *karbanátek* polsky *kotlet mielony*.

Tyto výrazy se objevují v mém slovníku, dále ale uvedu další slova z oblasti gastronomie se stejným významovým problémem.

Obilí se do češtiny se přeloží jako *zboże* (*Zasiano różne gatunki zboża.*), ale v jazyku českém slovo *zboží* znamená věc ke koupi, přeloženo do polštiny jako *sprzedawany*. Jediný rozdíl mezi českým *úroda* a polským *uroda* je na první pohled pouze v délce nad „u“, v bližším překladovém zkoumání však zjistíme, že *uroda* má význam *krása*, *půvab* či *kouzlo*, oproti tomu *úroda* představuje *plodiny*, které se urodí, tedy *sklizeň*. Pro tento význam má polština výraz *urodzaj* – např. *Tegoroczny urodzaj jest bogaty*. *Krupník* je v českém významu přístroj sloužící k výrobě *krup* nebo *pokrm* z nich (*houbový krupník* – *krupy z grzybami*), polský *krupnik* je buď *polévka* z *krup* (*krupnik z zasmażką* – *krupová polévka s jíškou*), nebo „*korzenny napój alkoholowy*“ – *medovina*. U *přidavného jména lahodný* mluvíme o *jídle* nebo *vůni*, která nám je *příjemná*. *Lagodny* se do češtiny přeloží jako *mírný* (*lagodna*

¹⁰ Filipec, J., Daneš, J., Macháč, J., *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*, Praha 2005.

¹¹ Dubisz, St., *Uniwersalny słownik języka polskiego*, Warszawa 2006.

¹² *Ibidem*.

krytyka, lagody klimat) nebo jemný (*lagodne mydło*). Druh piva *leżak* má stejný význam v Čechách i v Polsku. Polský *leżak*, navíc ještě znamená *lehatko* (*wygodny leżak – pohodlné lehátko*).¹³

Zrádná slova se neobjevují jen u podstatných jmen, popřípadě jmen přídavných, jak to až do této části mohlo vypadat, ale i u sloves. Ty se ovšem v mé zkoumané oblasti neobjevují tak často. Pro příklad jich uvedu jen pár. Ve své druhé části uvádím výraz *pachnąć*, přeloženo do češtiny *vonět*. A již nastává problém v překladu, jelikož český výraz páchnout má zcela jiný význam, přesněji řečeno, jedná se o protiklad. Naopak, když chceme polsky říci, že něco smrdí, páchne, použijeme sloveso *śmierdzi* – např. *Ryba śmierdzi. Účtovat a ucztować*, význam českého slova je zcela jasný - jedná se o žádost o zaplacení popřípadě vést účetní záležitosti. Polské slovo znamená něco jiného, což by nás mohlo splést, *ucztować* totiž vyjadřuje účastnit se hostiny – např. ve větě *Kral często ucztował.*, tedy, že se často účastnil hostin, oslav nebo banketů, ne že účtoval ve smyslu s penězi, účty. Když řekneme, že něco *pěstujeme*, každý ví, že myslíme nějaké rostliny, popřípadě zvířata. Oproti tomu, když Polák řekne, že *piastuje*, myslí tím, že o někoho pečuje, v knižním použití že nosí dítě v náručí. Další vzorový příklad ze zrádných slov.

V tomto výčtu bych mohla pokračovat velmi dlouho. Vlastně celou svou práci bych mohla věnovat zrádným slovům. Mnohá slova, co jsem našla, byly již zastaralé a v novodobé polštině se objevují jen zřídka.

Jak je zřetelné, mezi mnou uvedenými zrádnými slovy se objevují čtyři druhy, skupiny: slova, která jsou formálně zcela totožná (např. *sok*), výrazy, které jsou zvukově obměnné částečně (např. čes. *tlustý* – pol. *tlusty*, čes. *čerstvý* – pol. *czerstwy*). Buď se obměňují úplně (*pěstovat* – *piastować*) nebo pouze částečně (*hostina* - *gościna*).¹⁴ „Nezřídka se stává, že mnohoznačné slovo v jednom jazyku koresponduje pouze s jedním významem mnohoznačného slova v druhém jazyku a korespondující významy nepatří do stejné roviny (v jednom jazyku jde např. o význam hlavní a v druhém jazyku o význam vedlejší).“ (Lotko, E., 1986: 96) Slova jsou tedy částečně nebo celkově zrádná. O polysémii, tedy o mnohoznačnosti mluvíme tehdy, když slovo je zrádné zcela i částečně, jedná se tedy o mnohoznačnost. Podle pana Lotka je takovýchto slov více monosémních.

¹³ Orłós, T. Z., *Czesko-polski słownik zdradliwych wyrazów i pułapek frazeologicznych*, Kraków 2003.

¹⁴ Lotko, E., *Čeština a polština v překladatelské praxi*, Ostrava 1986, příklady jsou z vlastního slovníku.

„Slova mohou být zrádná také svým mluvnickým rodem. Četná přejatá podstatná jména rodu ženského v češtině mají své protějšky v polštině zařazeny (často v souladu s původním jazykem) k mužskému rodu.“ (Lotko, E., 1987: 7) Ve svém slovníku jsem našla tyto dvojice slov: čes. *majoránka* ž. – pol. *majeranek* m., čes. *majonéza* ž. – pol. *majonez* m., čes. *okurka* ž. – pol. *ogórek* m., čes. *omeleta* ž. – pol. *omlet* m., čes. *placka* ž. – pol. *placek* m., čes. *hrozinka* ž. – pol. *rodzinek* m., čes. *ryže* ž. – pol. *ryż* m. „Podstatná jména cizího původu s příponou „-ín (-in)“, „-ýn“ jsou v češtině zpravidla mužského rodu, naproti tomu v polštině patří k rodu ženskému a mají zakončení na „-ina/-yna“. (Lotko, E., 1987:7) Ve svém slovníku žádný takový lexém nemám, ale přeci jenom se v oblasti gastronomie taková slova vyskytují, například: čes. *margarýn* m. – pol. *margaryna* ž., čes. *rozmarýn* m. – pol. *rozmaryna* ž. Pro pořádek raději ještě uvedu nějaké učebnicové příklady, které jsem našla v publikaci *Zrádná slova v čeština a polštině* od Edvarda Lotka: čes. *vitamín* m. – pol. *witamina* ž., čes. *nikotin* m. – pol. *nikotina* ž., čes. *adrenalin* m. – pol. *adrenalina* m. aj. Mimo jiné jsem ve svém slovníku objevila další zrádná slova, co stejně vypadají nebo znějí, ale liší se svým mluvnickým rodem. Byly to tyto dvojice: čes. *filé* stř. – pol. *filet* m., čes. *ovoce* stř. – pol. *owoc* m., čes. *pomeranč* m. – pol. *pomarańcza* ž., čes. *salát* m. – pol. *salata* ž., čes. *salát* m. – pol. *salatka* ž., čes. *snídaně* ž. – pol. *śniadanie* střední rod.

8. Frazeologie a idiomatika

Aby se jednalo o frazeologii a idiomatiku, musí tento jev obsahovat kombinaci jednotek jazyka, které mají sami o sobě význam. Frazeologii vytvářejí frazémy, ty mají svůj význam a funkci, ale ne běžná jazyková pravidla. Chybně se někteří z nás domnívají, že ve frazeologii jsou pouze ty kombinace, kde se dá hovořit o metafoře či obraznosti. Doposud se frazémům a idiomům říká rčení, pořekadlo, pranostika apod.¹⁵

Frazeologii a idiomatiku můžeme spatřit všude tam, kde se objevují kombinace jednotek s významem. „Volně a nejen už lingvisticky je možné frazémy a idiomy chápat jako nejvýznamnější součást stereotypů, především jazykových.“ (Čermák, F., 2007:24) Stereotyp je to, co je v textu již dobře známé, často používané a budí v sobě

¹⁵ Čermák, F., *Frazeologie a idiomatika: česká a obecná*, Praha 2007.

povědomost. Nejedná se ovšem o jazykovědnou disciplínu, která studuje frazém. Podle Čermáka se zabývá studiem a popisem frazémů a idiomů všech úrovní, především však víceslovných lexémů.

Frazém a idiom nelze vymezit jedinou vlastností, a tak bych tedy ráda ocitovala PhDr. Čermáka: „Idiom a frazém je jedinečné spojení minimálně dvou prvků, z nichž některý (popř. žádný) nefunguje stejným způsobem v jiném spojení (resp. ve více spojeních), popřípadě se vyskytuje pouze ve výrazu jediném (resp. několika málo)“ (Čermák, F., 2007:31) Frazém můžeme chápat jako obsahově i formálně ustálenou jednotku. Nesmíme opomenout fakt, že frazeologismy vznikaly a vyvinuly se z mluvené řeči.¹⁶

8.1 Frazeologismy stejné nebo podobné v češtině a polštině

Přibližně jedna třetina českých frazeologismů je ekvivalentní významově a formálně k frazeologismům polským. Patří sem frazeologismy, které se odlišují pouze složením slovním, skladebním nebo tvarovým, avšak jejich význam je stále stejný. Tento jev lze, podle Edvarda Lotka, nazvat „zrcadlový odraz“. Nejčastěji jsou frazeologismy odlišné slovním spojením – jedná se zde o významově stejné, ale po formální stránce odlišná slova.¹⁷

8.1.1 Ekvivalentní frazeologismy obsahující slova z oboru gastronomie

Musím podotknout, že slova z oblasti gastronomie se ve frazeologismech, jak polských tak i českých, objevují poměrně často a v hojném množství. Nejvíce jsem jich našla k výrazu *voda*, která se objevuje zhruba ve dvaceti frazeologismech. Pro příklad: česky *kalit vodu* – polsky *mącić wodę*, česky *voda je teplá jako louh* má v polštině významový ekvivalent *woda jest ciepła jak zupa*, *živá voda* - *żywa woda*, *tichá voda břehy mele* – *cicha woda brzegi rwie* atd. Tyto frazeologismy jsou totožné. Dále uvádím i ty, které jsou rozdílné slovně: *být za vodou* – *wyjść na prostą*, *udržet se nad vodou* – *utrzymywać się na powierzchni*, *přilévat vodu do moře* – *nosić drzewo do lasu / wodzić sowy do Aten* (používá se i v češtině- *nosit dříví do lesa*, *nosit sovy do Atén*). Druhé nejpoužívanější slovo ve frazeologismech z mého slovníku je *chléb* – našla jsem okolo patnácti frazeologismů – *být pro někoho denní*

¹⁶ Mrháčová, E., Balowski M., *Česko-polský frazeologický slovník*, Ostrava 2009.

¹⁷ Lotko, E., *Polština a čeština v překladatelské a tlumočnické praxi*, Ostrava 1986.

chléb / denní chleba / denním chlebem – być dla kogoś chlebem powszednim ve významu „patřit k dennímu pořádku“, *jíst cizí chléb / jíst chléb z něčí milosti – być na laskawym chlebie / darmo jeść czyjś chleb* ve významu „být živ z cizí pomoci“, *čí / koho chleba jíš, toho píseň zpívej – czyj chleb jesz, temu potakuj / kadź* ve významu stejném jako předchozí frazeologismus, *vydělávat si na svůj chleba / na chléb – zarabiać na chleb / na kawałek chleba* s významem „vydělat si na holé živobytí“, *mít někde hořkej / těžkej / tvrdej chleba / chlebiček – mieć ciężki kawałek chleba* ve významu „dobývat chléb v potu tváře“ a mnoho dalších. V jedenácti frazeologismech se objevuje výraz *ryba* popřípadě *rybička – być jako ryba / kapr na suchu / bez wody – czuć się jak ryba bez wody* ve významu „být bez něčeho jak bezruký, chodit jak tělo bez duše, mít se jak nahý v trní“. Stejný význam má frazeologismus *czuć się bez czegoś jak bez ręki. Być zdrowý / zdrów jako rybička / ryba / rys – zdrowy jak byk / ryba / rydz / rys* s vysvětlením „být zdravý jako buk“ aj. *Jablko, jablíčko* jsem našla u devíti frazeologismů, například: *jablko nepadne / nepadá daleko do stromu – niedaleko pada jabłko od jabłoni* ve významu „být pravý syn jeho otce / být dítětem svojí matky, svého otce / být na vlas stejný někomu“, *jablko sváru / sporu / być jabłkiem sváru – jabłko / kość niezgody / być jabłkiem niezgody* „být zdrojem nesnází“ apod. Dále jsem našla osm frazeologismů, které obsahují výraz *vejce*, například: v češtině se užívá *podobat se / být podobný někomu jako vejce vejci*, v polštině *być podobny do kogoś jak dwie krople wody* ve stejném významu: „jsou, jako by si z oka vypadli“, česky *tancovat / chodit mezi vejci – polsky chodzić / poruszać się jak po linie / balansować na linie* ve významu „jedna ohleduplně / opatrně“ aj. Mnoho frazeologismů jsem našla také se slovem *kaše*: *chodit kolem horké kaše / chodit kolem něčeho jako kočka / kocour / pes kolem horké kaše – chodzić koło kogoś jak koło śmierdzącego jajka / obchodzić się z kimś jak za śmierdzącym jajkiem / chodzić jak kot koło gorącej kaszy* – „nevědět kudy / jak do toho“, *foukat někomu do kaše / polívky – wchodzić komuś w paradę / dmuchać komuś w kaszę* s významem „fušovat / míchat se / plést se někomu do řemesla“ a mnoho jiných.

Došla jsem k závěru, že polský jazyk je bohatý na výskyt gastronomických lexémů ve frazeologismech. Jen pro představu uvedu ty nejpočetnější a nejzákladnější: *żaludek, nóż, chut, citron, čaj, úhoř, sardinka, hlad, jídlo, kafe, kuře*

*/ slepice, mák, máslo, ocet, olej, ovoce, pivo, sůl, štika, štrůdl, šunka atd.*¹⁸ Velkou část toho tvoří slova každodenní potřeby, jazyk se denní mluvě přizpůsoboval.

---

¹⁸ Orłóś, T. Z., *Velký česko-polský frazeologický slovník*, Kraków 2009.

9. Pracovní listy

A. Slovní zásoba - Gastronomie

PL	CZ
Bar	Bar
Bekon	Slanina
Bigos	Bigos (zelné jídlo s mnoha druhy mas)
Boczek	Bůček
Bomba kaloryczna	Kalorická bomba
Burak	Červená řepa
Ciastko	Cukrářský výrobek
Ciasto	Těsto, sladké pečivo, cukroví
Danie	Chod
Farsz	Nádivka
Flaki	Dršťky
Golonka	Vepřové koleno
Gołąbek	Zelný závitok s mletou masovou směsí
Grzyb	Houba
Gulasz	Guláš (maso ve vlastní šťávě)
Chleb	Chléb
Jadłodajnia	Malá restaurace, zpr. bez alkohol. Nápojů
Jadłospis	Jídelní lístek
Jedzenie	Jídlo, pokrm
Kalarepa	Kedluben
Kapusta słodka	Sladké zelí
Kartoflanka	Bramboračka
Kaszanka	Kroupové jelito
Kielbasa	Salám
Kieliszek wódki	Kalíšek / štamprle vodky
Kiszona kapusta	Kyselé / nakládané zelí
Klopsy	Sekaná

Kluski	Nakynuté knedlíčky, šišky
Kminek	Kmín
Knedel bułczany	Houskový knedlík
Knedel ziemniaczany	Bramborový knedlík
Koper/koperek	Kopr
Kopytka	Bramborové noky
Kotlet schabowy	Vepřová kotleta
Kotlet	Řízek
Kuchnia krajów azjatyckich	Asijská kuchyně
Kuchnia krajowa	Národní kuchyně
Kuchnia żydowska	Židovská kuchyně
Kwas	Kvásek
Majeranek	Majoránka
Makaron	Těstoviny, nudle
Nadzienie	Nádivka
Ogórek kiszony; małosolny	Kvašená okurka; rychlokvaška
Ogórek korniszony, komiszon	Kyselá okurka (znojemská)
Panierowany	Obalovaný
Pieczeń z polędwicy w śmietanie	Svíčková na smetaně
Pieczeń cielęca	Telecí pečeně
Pieczeń wieprzowa	Vepřová pečeně
Pieczeń wołowa	Hovězí pečeně
Pieprz	Pepř
Pierogi	Pirohy (vařené plněné kapsičky z nudlvého těsta)
Pietruszka	Petržel
Piwo	Pivo
Polski specjał	Polská specialita
Potrawa	Pokrm, jídlo
Potrawa francuska	Francouzský pokrm
Potrawa mięsna	Masový pokrm
Potrawa wegetariańska	Vegetariánské jídlo
Potrawa włoska	Italský pokrm

Przygotowanie	Příprava
Restauracja	Restaurace
Rolada	Roláda
Rolka mięsna z nadzieniem	Masová roláda s nádivkou
Składnik	Surovina
Slonina	Špek
Słodycz	Sladkost
Smaczne	Chutné
Smak	Chuť
Śmietana	Smetana
Sos	Omáčka
Szaszłyk	Špíz
Sztuka kulinarna	Kulinářské umění
Tradycja kulinarna	Kulinářská tradice
Trawienie	Trávení
Uczta	Hostina, hody
Wartość odżywcza	Hodnota jídla
Zakąska	Předkrm, svačina
Zakwas	Kvásek
Zdrowe	Zdravé
Zraz	Roštěná
Zupa cebulowa	Cibulačka
Zupa grzybowa	Houbová polévka
Zupa jarzynowa	Zeleninová polévka
Zupa z drobiu	Kuřecí vývar
Żywność	Potraviny

B. Polsko-český, čeko-polský oddíl

1. Přečtěte si text.

GASTRONOMIA

Gastronomia to bardzo szerokie pojęcie. Wywodzi się ono z języka greckiego i pochodzi od dwóch słów: **gaster** - oznaczający żołądek oraz **normos** – prawo. Zawiera w sobie trzy różne, jednak nie wykluczające się sposoby rozumienia tego terminu. Inaczej mówiąc, łączy trzy odmienne definicje.

Jest to przede wszystkim sztuka kulinarna, polegająca na przygotowywaniu smacznych, zdrowych i atrakcyjnych pod względem wizualnym potraw. Ponadto jest to szeroko pojęta wiedza na temat żywności, ich wartości odżywczych, sposobów przygotowywania, komponowaniu poszczególnych składników posiłków, zwyczajów związanych z jedzeniem, tradycji kulinarnych. Terminem „gastronomia” określamy również rodzaj działalności gospodarczej polegającej na prowadzeniu restauracji, barów, czy innych jadalni. Jest to tak obszerna dyscyplina wiedzy, że żeby istnieć i rozwijać się, musi korzystać z osiągnięć innych grup zawodowych: lekarzy, biologów, dietetyków, chemików, itp.

2. Z jakých slov vzniklo slovo gastronomie?

3. Přeložte následující slovní spojení do češtiny:

- sposób zrozumienia
- łączyć definicje
- sztuka kulinarna
- komponowanie poszczególnych składników
- zwyczaje związane z jedzeniem
- tradycja kulinarna
- obszerna dyscyplina wiedzy

4. Přetlumočte celý text do češtiny.

5. Popište vlastními slovy polsky, co je to pojem gastronomie.

C. Kontrolní cvičení

1. Spojte následující slova tak, aby dávalo spojení smysl.

Składnik	danie
Jedzenie	owoc
Zdrowe	przygotowanie
Jadłodajnia	komponowanie
Smaczne	restauracja

2. Přeložte písemně následující text do češtiny. Použijte slovník.

„Terminem „gastronomia” określamy również rodzaj działalności gospodarczej polegającej na prowadzeniu restauracji, barów, czy innych jadłodajni. Jest to tak obszerna dyscyplina wiedzy, że żeby istnieć i rozwijać się, musi korzystać z osiągnięć innych grup zawodowych: lekarzy, biologów, dietetyków, chemików, itp.“

3. Přiřaďte k následujícím slovům či slovním spojením správnou definici:

1. Gastronomia	A. Narząd trawienia
2. Restauracja	B. Tradycja, obyczaj, nawyk
3. Żołądek	C. Zakłady gastronomiczne dostępne dla ogółu konsumentów, z pełną obsługą kelnerską, oferujące szeroki i zróżnicowany asortyment potraw i napojów
4. Sztuka	D. Sztuka kulinarna, sposób przygotowywania potraw, komponowanie

	poszczególnych składników
B. Česko-polský, poslko-český oddíl 5. Zvyčaj 1.	E. Twórczość artystyczna, umiejętność

1. Přečtěte si text

KUCHNIA POLSKA

Tradycyjne polskie specjały to prawdziwe bomby kaloryczne, na które warto jednak się skusić. Kuchnia polska obfituje w potrawy mięsne przyrządzane na wiele sposobów. Szczególnie polecamy takie dania jak: bigos, kotlet schabowy, pierogi czy gołąbki. Polska kuchnia słynie z doskonałego chleba i pysznych kielbas.

Podstawowe składniki wykorzystywane w polskiej kuchni to: kiszona kapusta, buraki, ogórki (kiszone i korniszony), śmietana, kalarepa, grzyby, różne gatunki kielbas. Potrawy zawdzięczają swój niepowtarzalny smak odpowiednio dobranym przyprawom, takim jak: majeranek, koperek, kminek, pietruszka, pieprz. Wśród słodkości królują ciasta i ciastka. Do typowej polskiej uczty wskazany jest kieliszek wódki, który ułatwi trawienie.

Kuchnia polska zaczerpnęła również wiele potraw od sąsiednich narodów; korzystamy też z wielu przepisów kuchni żydowskiej. Menu polskie stale jest wzbogacane o nowe smaki, niekiedy nawet egzotyczne. Poza restauracjami serwującymi polskie specjały powstaje także coraz więcej restauracji specjalizujących się w kuchni krajów azjatyckich, potrawach włoskich lub francuskich, a także wegetariańskich.

Zupy

Barszcz biały: przygotowywany na zakwasie, z majerankiem, ziemniakami, czasami również z dodatkiem śmietany

Barszcz czerwony: na bazie buraków, z dodatkiem warzyw i śmietany lub też podawany z kluseczkami

Żurek: na bazie kwasu chlebowego, z ziemniakami, kielbasą lub jajkiem, czasem podawany w bochenku chleba

Krupnik: na bazie jęczmiennej, z domieszką warzyw i kawałków wędzonego mięsa

Kapuśniak: na bazie kwaszonej kapusty

Zupa ogórkowa: głównym składnikiem są kiszzone ogórki

Zupa koperkowa: jarzynowa zupa z dodatkiem koperku

Rosół z kurczaka: wywar gotowanego mięsa kurczaka podawany z makaronem

Zupa pomidorowa: na bazie przecieru pomidorowego lub świeżych pomidorów, zwykle podawany z ryżem lub makaronem

Grochówka: na bazie gotowanego grochu

Zupa grzybowa: głównym składnikiem zupy są grzyby leśne, zwykle zawiera śmietanę

Flaki wołowe: wywar z kości wołowych z kawałkami flaczków, mięsa i warzyw

Startery

Smalec: przygotowywany ze słoniny lub boczku z dodatkiem cebuli, majeranku, czasami także z jabłkiem lub suszonymi śliwkami. Zwykle serwowany z chlebem i podawany razem z kiszonymi ogórkami jako zakąska przed daniem głównym.

Boczek ze śliwką: smażony boczek nadziewany suszonymi śliwkami

Tatar: surowa mielona polędwica wołowa z cebulą i dodatkiem żółtka

Dania główne - wołowina i cielęcina

Eskalopki z cielęciny: filety cielęce w cieście

Polędwiczki wołowe: często polewane sosem grzybowym

Ozór wołowy: gotowany na miękko ozór wołowy

Sztuka mięsa w sosie chrzanowym: gotowane mięso wołowe podawane z sosem chrzanowym

Zrazy zawijane: mięso wołowe zawijane, z dodatkiem bekonu, ogórków kiszonych, cebuli lub czerwonej papryki, polane pikantnym sosem

Danie główne - wieprzowina

Golonka w piwie: danie tłuste, ale smaczne, czasami polewana piwem, zawsze serwowana z chrzanem, danie pochodzenia bawarskiego, bardzo popularne w Polsce

Karkówka: grillowane lub pieczone mięso wieprzowe

Kotlet schabowy: panierowany kotlet z mięsa wieprzowego (polski specjał, który zawsze się udaje)

Kielbasa: polecamy szczególnie białą kielbasę, najczęściej podawaną z ogórkiem kiszonym jako zakąskę do piwa lub wódki na wolnym powietrzu

Żeberka w miodzie: smażone żeberka wieprzowe z dodatkiem miodu

Dania główne - drób

Kaczka z jabłkami: pieczona kaczka z dodatkiem jabłek

Kurczak de volaille: kawałki kurczaka posmarowanego masłem z nadzieniem z grzybów i kawałkami chleba, danie pochodzenia francuskiego

Wątróbki drobiowe: zazwyczaj smażone, podawane z cebulą

Inne dania mięsne

Baranina: wędzone lub grillowane kawałki baraniny, danie szczególnie popularne w górach

Klopsiki: często w sosie pomidorowym

Bigos: smaczne danie na bazie kapusty z dodatkiem warzyw, grzybów, kawałków kielbasy i wędzonego mięsa, tradycyjne danie polskie

Dziczyzna: szczególnie popularny jest zając, dzik, bażant

Fasolka po bretońsku: fasolka w sosie pomidorowym z dodatkiem kielbasy

Gołąbki: zmielone mięso wołowe i wieprzowe z dodatkiem ryżu, owinięte w liście kapusty, danie pochodzące z Litwy

Kaszanka: grillowanie lub pieczenie kawałki kielbasy przygotowanej z kaszy gryczanej i krwi wieprzowej

Szaszłyk: mięso z rusztu z dodatkiem warzyw, danie pochodzenia kaukaskiego

Ryby

Karp po żydowsku: karp w galaretkie z rodzynekami, danie żydowskie

Łosoś: zazwyczaj pieczony lub gotowany w sosie koperkowym

Pstrąg: czasami podawany w płonącym koniaku lub innym alkoholu

Sandacz: zwykle smażony lub gotowany

Dania wegetariańskie

Pierogi: mają rozmaite nadzienie: kapusta z grzybami, ser z ziemniakami (ruskie), mięso, owoce

Naleśniki: danie mączne, serwowane z dżemem, owocami, białym serem itd.

Knedle: kulki ziemniaczane z nadzieniem owocowym, zazwyczaj z śliwkami

Dodatki

Frytki: popularny na całym świecie dodatek do mięsa i innych dań

Kopytka: kluski podawane ze śmietaną lub skwarkami

Kluski śląskie: kluski przygotowane z gotowanych ziemniaków

Kasza gryczana: zwykle gotowana i podawana ze skwarkami

Placki ziemniaczane: placki z surowych ziemniaków, smażone na oleju

Desery

Faworki: cienkie i kruche ciastka posypywane cukrem pudrowym

Galaretką: o smaku owocowym, podawana z bitą śmietaną lub owocami

Makowiec: ciasto z nadzieniem z mielonego maku

Pączki: drożdżowe ciasto smażone w oleju, nadziewane dżemem owocowym

Sernik: ciasto na bazie twarogu

Szarlotka: ciasto z jabłkami, podawane czasami z bitą śmietaną lub lodami

2. Přetlumočte úvodní text do češtiny (po „zupy”).
3. Vytvořte písemný překlad druhého odstavce textu.
Dbejte na styl.
4. Najděte v textu informace, které považujete za klíčové v polské gastronomii, to, čím je charakteristická polská kuchyně. Podtrhněte je.
5. Stručně ústně charakterizujte polskou gastronomii.
6. Přeložte následující slovní spojení bez slovníku. Následně je ve slovníku ověřte.
  - Podstawowe składniki
  - Danie tłuste
  - Kieliszek wódki
  - Drożdżowe ciastka smażone w oleju
  - Kulki ziemniaczane
  - Panierowany kotlet

- Danie mączne
- Danie pochodzenia bawarskiego
- Niepowtarzalny smak

C. Kontrolní cvičení

1. Utvořte od uvedených slov zdrobňeliny.

Pieróg -	Ryba - .....
Chleb -	Bułka - .....
Ciastko -	Grzyb - .....
Kalarepa -	Czosnek - .....
Burak -	Cytryna - .....
Kiełbasa -	Czekolada - .....
Kotlet -	Rogal - .....

2. Písemně přeložte následující text pomocí slovníku.

„Tradycyjne polskie specjały to prawdziwe bomby kaloryczne, na które warto jednak się skusić. Kuchnia polska obfituje w potrawy mięsne przyrządzane na wiele sposobów. Szczególnie polecamy takie dania jak: bigos, kotlet schabowy, pierogi czy gołąbki. Polska kuchnia słynie z doskonałego chleba i pysznych kiełbas.“

3. Napiště, jaké máte osobní zkušenosti s polskými národními jídly.

4. Přiřaďte polské a české ekvivalenty.

1. Kotlet schabowy	A. Dršťková polévka
2. Kiełbasa	B. Palačinky
3. Kalarepa	C. Vepřové koleno
4. Grzyby	D. Červená řepa
5. Burak	E. Bramboráky
6. Kasza gryczana	F. Zelňačka
7. Placki ziemniaczane	G. Pohanková kaše

8. Naleśniki	H. Kuřecí vývar
9. Rosół z kurczaka	I. Vepřová kotleta
10. Golonka	J. Houby
11. Kapuśniak	K. Kedlubna
12. Flaki wołowe	L. Salám

5. Vyberte správnou odpověď.

1. Kopytka to: A) kluski podawane ze śmietaną
B) kasza podawana ze skwarkami
C) ciasto z owocem i cukrem
2. Kotlet schabowy to: A) smažený kotlet z mięsa wieprzowego
B) panierowany kotlet z mięsa wieprzowego
C) panierowany kotlet z mięsa wołowego
3. Bigos to: A) zupa z dodatkiem warzyw, kielbasy i jajka
B) smaczne danie na bazie kapusty z dodatkiem warzyw, grzybów, kawałków kielbasy i mięsa wędzonego
C) mielone mięso wołowe z dodatkiem ryżu, owinięte w liście kapusty
4. Golonka w piwie pochodzi z: A) Bawarii
B) Polski - danie żydowskie
C) Rosji
5. Boczek ze śliwką to: A) zupa
B) danie główne
C) przekąska
6. W żurku są: A) kiszony ogórek, warzywa i mięso wołowe
B) jajko, koperek, grzyby leśne i kapusta
C) kwas chlebowy, ziemniaki, jajko i kielbasa

6. Spojte názvy s obrázky:

- zupa pomidorowa • žurek • placki ziemniaczane po węgiersku
- ciastka • barszcz czerwony • ruskie pierogi • kopytka
- miód grzany z pomarańczami

1)

2)

3)

4)

5)

6)

7)

8)

Przepis: żurek z jajkiem

Składniki:

- 0,5 l zakwasu
- 1 szt pietruszki
- 1 szt marchewki
- 1 szt cebuli
- 1 łyżka mąki
- 20 dag kiełbasy
- 1 łyżka oleja
- 6 szt jajek
- 1 łyżeczka soli
- 1 szczypta pieprza czarnego
- 1 szczypta majeranku
- 1 łyżeczka pietruszki

Sposób przyrządzenia:

Marchewkę i pietruszkę obrać, umyć, zalać wodą i gotować 10 min, dalej dodać zakwas, majeranek i pół opieczonej cebuli, gotować 15 min, przyprawić i zaprawić zaprawą z mąki i wody. 1/2 cebuli posiekać i przesmażyć razem z pokrojoną w kostkę kiełbasą. Dodać do żurku pod koniec gotowania. Jajka ugotować na twardo, obrać, pokroić. Żurek rozlać do talerzy, posypać posiekaną natką.

B. Česko-polský, polsko-český oddíl

1. Přečtete si text

KUCHNIA CZESKA

Tradycyjna kuchnia czeska (ta w restauracjach jest nieco inna niż domowa) kojarzy się z knedlami – typowym dodatkiem do potraw mięsnych z sosami. Warto pamiętać, że są one dwojakiemu rodzaju: bułczane i ziemniaczane. Gotowany na parze knedel kroi się na kromki. O smaku decyduje sos, gęsty i najczęściej dobrze przyprawiony. Typową potrawą jest gulasz albo pieczeń z polędwicy w śmietanie.

Kuchnia czeska preferuje mięsa w szerokim wyborze. Przeważnie na stoły trafiają pieczenie wołowe, wieprzowe i cielęce, ale także pieczone gęsi, kaczki (często z farszem) oraz przyrządzone na różne sposoby kurczaki. Wielu smakoszy z pewnością zadowolą rolady, rolki mięsne z nadzieniem, szaszłyki oraz różnego rodzaju kotlety.

Ważnym daniem obiadowym są zupy, bazujące na wywarze z mięsa wołowego, wieprzowego, cielęcego, z drobiu, a także z ryb. Bardzo lubiane są zupy podprawiane śmietaną albo zasmażką, na czele z kartoflanką (*bramboračka*), której niewiele ustępują grzybowa, cebulowa i jarzynowa.

Czeskie piwo

Najlepsze piwo na świecie – mały kraj z dużą tradycją.

Czesi traktują piwo jako swój narodowy trunek, na co wskazuje również fakt, że na głowę jednego obywatela przypada najwięcej litrów wypitego na świecie piwa. O markach Budweiser Budvar czy Pilsner Urquell słyszał cały świat, jednak w Czechach produkowanych jest ponad 470 rodzajów piwa!

2. Přetlumočte text do češtiny.

3. Písemně přeložte následující text. Použijte slovník.

„Kuchnia czeska preferuje mięsa w szerokim wyborze. Przeważnie na stoły trafiają pieczenie wołowe, wieprzowe i cielęce, ale także pieczone gęsi, kaczki (często z farszem) oraz przyrządzone na różne sposoby kurczaki. Wielu smakoszy z pewnością zadowolą rolady, rolki mięsne z nadzieniem, szaszłyki oraz różnego rodzaju kotlety.“

4. Najděte v textu informace, které považujete za klíčové o české gastronomii, čím je charakteristická a čím se liší od jiných? Vypiště základní znaky.

5. **Diskutujte o českém jídle. Preferujete národní jídlo nebo jiné? Uveďte které.**

C. Kontrolní čičení

1. **Vyjmenujte druhy mas, které se nejčastěji vyskytují v české kuchyni.**
2. **Co je v textu řečeno o českém pivě?**
3. **Jaký je rozdíl mezi polským a českým pivem? Jaké znáte značky polského piva?**

D. Klíč ke cvičením

GASTRONOMIA

B.2. gaster i normos

B.3. Způsob porozumnění, pochopení

Spojovat definice

Kulinářské umění

Skládání / kombinace /sladění jednotlivých surovin

Zvyky spojené s jídlem

Kulinářská tradice

Rozlehlý / rozsáhlý obor, oblast

C.1. Składnik – komponowanie

Jedzenie – przygotować

Zdrowe – owoc

Jadłodajnia – restauracja

Smaczne - danie

C.3. 1.D, 2.C, 3.A, 4.E, 5.B

KUCHNIA POLSKA

B.6. Základní suroviny

Tučné/mastné jídlo

Panák vodky

Kynuté těsto smažené v oleji

Obalovaný řízek

Bramborové krokety

Jídlo z mouky

Jídlo bavorského původu

Neopakovatelná chuť

C.1. Pieróg – pierożek

Chleb – chlebek

Ciastko – ciasteczko

Kalarepa – kalarepka

Burak – buraczek

Kielbasa – kiełbaska

Kotlet – kotleczyk

Ryba – rybka
Bułka – bułeczka
Grzyb – grzybek
Czosnek – czosnaczek
Cytryna – cytrynka
Czekolada – czekoladka
Rogal - rogalik

C.4. 1.I, 2.L, 3.K, 4.J, 5.D, 6.G, 7.E, 8.B, 9.H, 10.C, 11.F, 12.A

C.5. 1.A, 2.B, 3.B, 4.A, 5.C, 6.C

C.6. Zupa pomidorowa- 5.

Žurek- 3.

Placki ziemniaczane po węgiersku- 2.

Ciastka- 4.

Barszcz czerwony- 6.

Ruskie pierogi- 7.

Kopytka- 1.

Miód grzany z pomarańczami- 8.

KUCHNIA CZESKA

C.1. wołowe, wieprzowe i cielęce, ale także pieczone gęsi, kaczki (często z farszem) oraz przyrządzone na różne sposoby kurczaki

C.2. Czeskie piwo jest najlepsze piwo na świecie.

*Pozn.: texty uvedené v pracovních listech jsou čerpané z internetového zdroje :
<http://e-gastronomiczne.pl>, <http://www.staypoland.com>, <http://www.mojeprzepisy.pl>,
<http://przewodnik.onet.pl/europa/czechy>, fotografie jsou z vlastního archívu*

10. Stručný slovník

stručný slovník	
HASLO	HESLO
Ananas	Ananas
Bar	Bar
Baranina	Skopovina
Bigos	Bigos
Budyń	Pudink
Bułka	Houska
Burak	červená řepa
Cebula	Cibule
Ciastko	cukrářský výrobek, zákusek
Ciasto	Těsto
Cielęcina	telecí maso
Cukier	Cukr
Cukiernia	Cukrárna
Cukierniczka	Cukřenka
Curry	Kari
Cynamon	Skořice
Cytryna	Citrón
Czekolada	Čokoláda
Czosnek	Česnek
Danie	Chod
Deser	Dezert
Dieta	Dieta
Dietetyczny	Dietní
Dorsz	Treska
Drób	Drůbež
Dynia	Dýně
Ekspres	Kávovar
Fasola	Fazole
Faworek	smaženka, kobliha
Filet	Filé
Filizanka	Šálek
Garnek	Hrnec
Gastronomia	Gastronomie
Gastronomik	Gastronom
Gołąbek	zelný závitok s mletou masovou směsí
Gość	Host
Gościna	Pohostinství
Gotować	Vařit
Grill	Gril

Grog	Grog
Gruszka	Hruška
Grzałka	Vaříč
Grzyb	Houba
Gulasz	Guláš
Gyros	Gyros
Herbata	Čaj
Chleb	Chléb
Imbir	Zázvor
Indyk	Krocan
Jablko	Jablko
Jadłodajnia	Jidelna
Jadłospis	Jidelníček
Jagoda	Borůvka
Jajko	Vejce
Jarski	Bezmasý
Jedzenie	Jídlo
Jeść	Jíst
Jogurt	Jogurt
Kalarepa	Kedluben
Kapusta	Zelí
Karp	Kapr
Kartoflanka	Bramboračka
Kasza	Kaše
Kawa	Káva
Kawiarnia	Kavárna
Kelner	Číšník
Kielbasa	salám, klobása
Kieliszek	sklenička, panák (hovorově)
Klops	Karbanátek
Kminek	Kmín
Knedel	Knedlík
Kokos	Kokos
Koktajl	Koktejl
Kolacja	Večeře
Kompot	Kompot
Koper	Kopr
Kotlet	Řízek
książka kucharska	Kuchařka
Kuchařka	Kuchařka
Kucharz	Kuchař
kuchenka mikrofalowa	mikrovlná trouba
Kuchnia	Kuchyně
Kukurydza	Kukuřice

Lemoniada	Limonáda
Łosoś	Losos
Łyżeczka	Lžička
Łyżka	Lžice
Majeranek	Majoránka
Majonez	Majonéza
Mak	Mák
Mąka	Mouka
Makaron	Těstovina
Makowiec	Makovec
Makrela	Makrela
Malina	Malina
Marchew	Mrkev
Marmolada	Marmeláda
Marynata	Marináda
Masło	Máslo
Melon	Meloun
Mięso	Maso
Migdał	Mandle
Miód	Med
Misa	Mísa
Mleko	Mléko
Nakrycie	Příbor
Naleśnik	Palačinka
Napój	Nápoj
Nóż	Nůž
Obiad	Oběd
Ocet	Ocet
Ogórek	Okurka
Olej	Olej
Omlet	Omeleta
Orzech	Ořech
Owoc	Ovoce
Pachnąc	Vonět
Paprika	Paprika
Patelnia	Pánev
Pić	Pít
Pieczarka	Žampion
Pieczeń	Pečeně
Pieczywo	Pečivo
Pieprz	Pepř
Piernik	Perník
Pieróg	Piroh
Pietruszka	Petržel

Piwo	Pivo
Pizza	Pizza
Pizzeria	Pizzerie
Placek	Placka
Polędwica	Svíčková
Pomarańcza	Pomeranč
Pomidor	Rajče
Poncz	Punč
Porzeczka	Rybíz
Potrawa	Pokrm
Powidła	Povidla
Precel	Preclík
Przetwór	výrobek, produkt
Przygotować	Připravít
przygotowalnia	místo, kde se připravuje jídlo
Przygotowanie	Příprava
Przyprawa	Koření
Przystawka	Předkrm
Restauracja	Restaurace
Rodzynek	Hrozinka
Rogal	Rohlík
Rogalik	Rohliček
Rolada	Roláda
Rum	Rum
Ryba	Ryba
Ryż	Rýže
Sałata	Salát
Sałatka	Salát
Sardinka	Sardinka
Seler	Celer
Ser	Sýr
ser eidamski	sýr eidam
Shaker	Shaker
Składnik	Surovina
Śledź	Sleď
Sliwka	Švestka
Śliwowica	Slivovice
Słodycz	Sladkost
Smaczne	Chutné
Smak	Chuť
Smażyć	Smažit
Śmietana	Smetana
Śniadanie	Snídaně
Sok	Šťáva

Sól	Sůl
Sos	Omáčka
Stek	Steak
Strudel	Závin
Surówka	salát ze syrové zeleniny nebo ovoce
Świeży	Čerstvý
Szczupak	Štika
Szklanka	Sklenice
Szpinak	Špenát
Szynka	Šunka
Talerz	Talíř
Tort	Dort
Truskawka	Jahoda
Twaróg	Tvaroh
Wanilia	Vanilka
Warzywo	Zelenina
Wędlina	Uzenina
Wędliniarnia	Uzenářství
Wegetariański	Vegetariánský
Węgorz	Úhoř
Widelec	Vidlička
Winiarnia	Vinárna
Wino	Víno
Winogrono	Hrozen
Wódka	Vodka
Żeberko	Žebírko
Ziemniak	Brambor
Zupa	Polévka
Żywność	Potravina

Závěr

Svou bakalářskou práci jsem začala jazykovým výzkumem. Konkrétně jsem zkoumala genetickou podobu českého a polského jazyka a nastínila jsem typologickou podobnost. Můj závěr v této zkoumané otázce je takový, že oba jazyky si jsou velmi geneticky blízké, což je způsobeno jejich podobným vývojem. Tuto teorii Edvarda Lotka jsem pak dokázala na konkrétních příkladech z oblasti gastronomie.

Dále jsem se v první části zabývala zrádnými slovy. Toto téma je v mé práci podstatně rozvinuto, jelikož jsem přesvědčena, že zrádná slova dělají velké problémy v překladatelské a tlumočnické praxi. V gastronomii, konkrétně ve výběru 200 slov v mém slovníku, jsem jich našla velké množství. V práci se jimi zabývám postupně a vysvětluji, v čem jejich zrádnost spočívá.

Dále zmiňuji slova přejatá z cizích jazyků. Provedla jsem výzkum, ze kterých jazyků čeština i polština nejvíce přebíraly lexémy nebo jejich skupiny. U obou jazyků to bylo v podstatě totožné - němčina a její germanismy totiž nejvíce ovlivnily jejich vývoj.

Nakonec ve své teoretické části hovořím o frazeologismech. A to z toho důvodu, že přibližně jedna třetina polských frazeologismů je významově ekvivalentní k frazeologismům českým. Tvzení Edvarda Lotka jsem také dokázala na praktických příkladech. Slova z gastronomické oblasti se ve frazeologii objevují velmi často. Například výraz *voda* jsem našla u přibližně dvaceti frazeologismů.

Tedy z mé první části vlastní práce jsem vyvodila závěry, že oba mnou zkoumané jazyky jsou si podobné po stránce genetické – mají podobnou slovní zásobu, jsou ohebná a mají podobnou větnou skladbu. Oba jazyky jsou flexivní, i když čeština více, což znamená, že i v rovině typologické jsou jazyky podobné. Nesmíme ovšem zapomenout na některé překladatelské problémy, jako jsou zrádná slova.

Jak jsem již zmiňovala na začátku, má bakalářská práce se skládá ze tří částí. Ve druhé části, v pracovních listech, jsem se zabývala texty a cvičeními, které mají za úkol pomoci budoucím studentům polonistiky ulehčit jejich studium a zlepšit jak jejich mluvený projev, tak i slovní zásobu v oboru gastronomie. Doufám, že tento mnou vytyčený cíl se splní a že se s mými pracovními listy bude dobře pracovat na přednáškách a cvičeních z polštiny.

Poslední, třetí část obsahující 200 polských výrazů, spolu s českými ekvivalenty a definicemi v obou jazycích, by měly, stejně jako pracovní listy, sloužit k obohacení slovní zásoby studenta. Lexémy, popřípadě slovní, spojení jsem vybírala pečlivě, tak, aby čtenář znal základní slova z oblasti gastronomie, jako je například *vařit*, *pečivo*, *ovoce* a podobně. U některých polských výrazů český ekvivalent neexistuje. Tento problém jsem vyřešila krátkým vysvětlením na místě, kde by mělo být slovo přeložené do češtiny. Kdyby měl student i nadále problém s pochopení významu lexému, může se podívat na polskou definici, kterou jsem čerpala z *Uniwersalnego słownika języka polskiego*, o kterém jsem již mluvila na začátku vlastní práce.

Moje bakalářské práce by měla sloužit pro inovaci vyučovacích hodin překladatelství a tlumočnictví v polském jazyce. Mne samotnou obohatila a to především ve znalosti zrádných slov. Nyní mi již nedělají problémy. Tento zkoumaný jev mne v mé práci zaujal nejvíce, ale nemohla jsem ho obsáhnout celý, jelikož by to bylo mimo můj záběr.

Abstract

Key words: Polish-Czech and Czech-Polish terminological database, worksheets, vocabulary, translation, interpreting, phraseology, etymology, dictionary, Czech-Polish language comparison, treacherous words, gastronomy

In this work the author deals with the Czech and Polish translation of the terms of the gastronomic field. There is a comparison of Czech and Polish language from developmental, genetic and typological site. Also, the author focuses on words and treacherous words and loans. This work can be an inspiration for people interested in gastronomy and worksheets with handy dictionary can serve as a guide in both states.

Streszczenie

Słowa kluczowe: polsko-czeska i czesko-polska baza danych terminologii, karty pracy, zasób słów, tłumaczenie pisemne, tłumaczenie ustne, frazeologia, etymologia, słownik, czesko-polskie porównanie językowe, słowa – pułapki, gastronomia

Autorka pracy licencjackiej zajmuje się problematyką tłumaczenia, z języka czeskiego na język polski, wyrazów związanych z dziedziną gastronomii. Znajduje się tutaj także porównanie obu języków pod względem ich rozwoju, genetyki oraz typologii. Autorka również poświęciła swoją uwagę na słowa pułapki i zapożyczenia. Praca ta może zostać inspiracją dla ludzi interesujących się gastronomią. Karty pracy oraz podręczny słownik mogą służyć jako przewodnik w obu państwach.

Anotace

Autor: Michaela Vokřálová

Fakulta: Filosofická

Katedra: slavistiky, sekce polonistiky

Název bakalářské práce: Terminologická báze a tematické pracovní listy pro inovaci výuky překladu a tlumočení (Gastronomie)

Vedoucí práce: Mgr. Iveta Výrková

Počet znaků: 70 684

Počet příloh: 1

Počet titulů použité literatury: 40

Klíčová slova: polsko-česká a česko-polská terminologická databáze, pracovní listy, slovní zásoba, překlad, tlumočení, frazeologie, etymologie, slovník, česko-polské jazykové srovnání, zrádná slova, gastronomie

V této bakalářské práci se autorka zabývá problematikou českého a polského překladu výrazů z gastronomické oblasti. Nachází se zde srovnání českého a polského jazyka z vývojové, genetické a typologické stránky. Rovněž se autorka věnuje slovům zrádným a přejatým. Tato práce může být inspirací pro osoby zajímající se gastronomií a pracovní listy spolu s příručním slovníkem mohou sloužit jako jazykový průvodce v obou státech.

Bibliografie

Monografie:

- ASKIEWICZ, E., *Kuchnia polska 1001 przepisów*, Poznań 2005
- COMRIE, B. – MATTHEWS, S., *Atlas jazyků: Vznik a vývoj jazyků napříč celým světem*, Praha 2007
- ČERMÁK, F., *Frazeologie a idiomatika: česká a obecná*, Praha 2007
- KANIA, S. – TOKARSKI, J., *Zarys leksykologii i leksykografii polskiej*, Warszawa 1985
- LAMPRECHT, A. – ŠLOSAR, D., *Vývoj mluvnického systému českého jazyka*, Praha 1970
- LOTKO, E., *Čeština a polština v překladatelské a tlumočnické praxi*, Ostrava 1986
- LOTKO, E., *Polština a čeština z hlediska typologického*, Olomouc 1981
- LOTKO, E., *Zrádná slova v polštině a češtině*, Olomouc 1987
- LOTKO, E., *Zrádní slova v polštině a češtině*, Olomouc 1992
- PRICE, G., *Encyklopedie jazyků Evropy*, Praha 2002
- SERETNY, A. – LIPÍŇSKA, E., *ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego*, Kraków 2005
- SŁOŇSKI, S., *Historia języka polskiego w zarysie*, Warszawa 1953
- WALCZAK, B., *Między snobizmem i modą a potrzebami języka czyli o wyrazach obcego pochodzenia w polszczyźnie*, Poznań 1987

Slovníky:

- BAŇKA, M., *Inny słownik języka polskiego*, Warszawa 2000
- BąBA, S. – DZIAMSKA, G., *Podręczny słownik frazeologiczny języka polskiego*, Warszawa 2000
- BEČKA, J. V., *Slovník synonym a frazeologismů*, Praha 1977
- CIENKOWSKI, W., *Praktyczny słownik wyrazów bliskoznaczych*, Warszawa 1993

- ČERMÁK, F. – HRONEK, J., *Slovník české frazeologie a idiomatiky*, Praha 1988
- DUBISZ, S., *Uniwersalny słownik języka polskiego*, Warszawa 2003
- DUNAJ, B. (red.), *Słownik współczesnego języka polskiego*, Warszawa 1996
- FILIPE, J. – DANEŠ, J., *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*, Praha 2003
- FILIPEC, J., *Česká synonyma z hlediska stylistiky a lexikologie*, Praha 1961
- HAVRÁNEK, B. (pod ved.), *Slovník spisovného jazyka českého*, Praha 1989
- KRAUS, J., *Nový akademický slovník cizích slov*, Praha 2005
- KURZOWA, Z. – WINIARSKA, J., *Słownik synonimów*, Warszawa 2006
- MARKOWSKI, A., *Nowy słownik poprawnej polszczyzny*, Warszawa 1999
- MARTINCOVÁ, O., *Nová slova v češtině, Slovník neologizmů*, Praha 1998
- MARTINCOVÁ, O., *Nová slova v češtině, Slovník neologizmů 2*, Praha 2004
- MRHÁČOVÁ, E. – BALOWSKI, M., *Česko-polský frazeologický slovník*, Ostrava 2009
- NAGÓRKO, A. – ŁATIŃSKI, M., *Dystynktywny słownik synonimów*, Warszawa 2004
- ORŁOŚ, T. Z., *Czesko-polski słownik zdradliwych wyrazów i pułapek frazeologicznych*, Kraków 2003
- ORŁOŚ, T. Z., *Wielki czesko-polski słownik frazeologiczny*, Kraków 2009
- PALA, K. – VŠIANSKÝ, J., *Slovník českých synonym*, Praha 1996
- SZYMCZAK, M. pod red., *Słownik języka polskiego*, Warszawa 1999

Internetové zdroje:

<http://korpus.pl>

<http://korpus.pwn.pl>

<http://e-gastronomiczne.pl>

<http://www.staypoland.com>

<http://www.mojeprzepisy.pl>

<http://przewodnik.onet.pl/europa/czechy>